

De vergeten namen

Mario Escobar

Een jonge rechtenstudente doet er alles aan om een groep
Joodse kinderen hun verloren identiteit terug te geven.

Roman

Mario Escobar

De vergeten namen

Roman

Vertaald door Willem Keesmaat

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

De meeste personages in dit boek zijn echte mensen uit onze geschiedenis. Sommige details, inclusief de volgorde van bepaalde gebeurtenissen, zijn aangepast voor de ontwikkeling van het verhaal en om de privacy van de overlevenden en hun families te beschermen.

Vertaling: Willem Keesmaat
Ontwerp omslag: Wil Immink Design
Lay-out binnenwerk: Crius Group

ISBN 978 90 297 3819 4
ISBN 978 90 297 3820 0 (e-book)
NUR 302
www.kokboekencentrum.nl

De Bijbelteksten in deze uitgave zijn ontleend aan de Herziene Statenvertaling © Stichting Herziene Statenvertaling 2010.

© 2025 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

Oorspronkelijk verschenen onder de titel *The Forgotten Names* bij Harper Focus, een imprint van HarperCollins Focus LLC. Copyright © 2024 Mario Escobar Golderos. Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met Bookbank Literary Agency (www.bookbank.es).

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining zijn niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

Voor Elizabeth, Andrea en Alejandra, die met mij naar Lyon zijn afgereisd, op zoek naar de herinneringen en de geschiedenis van mensen met een passie voor vrijheid.

Voor de 108 kinderen – en ontelbare anderen – die het is gelukt om aan de klauwen van het nazisme te ontsnappen en die door hun leefwijze recht tegen de tirannie ingingen – door eenvoudigweg gelukkig te zijn.

*Soms is het slechts een enkele deur die kinderen ervan weerhoudt
om een wereld te betreden die wij als de ware beschouwen, en
een abrupt briesje zou hem zo open kunnen blazen.*

Stefan Zweig, *The Burning Secret*

Proloog

Alba-la-Romaine

10 april 1942

De viool hing op Rachels rug. De vioolkist was verweerd en het zwarte leer begon al aardig op de oude handen van haar grootmoeder te lijken. Die oude handen waren alles wat ze zich kon herinneren van de grootmoeder die ze niet meer had gezien sinds ze drie jaar oud was. De viool was met Rachels vader, Zelman, meegereisd van Polen naar Duitsland en België, en later naar Parijs. Tegen die tijd had hij hem overgedragen aan zijn in België geboren dochter. Hun huis in Charleroi leek voor Rachel al net zo ver weg als de ochtend waarop de Belgische ambtenaar zacht op hun deur had geklopt en tegen haar vader had gefluisterd dat ze maar beter alles konden achterlaten en vertrekken, voor de Joden werden opgepakt en naar Duitsland werden gedeporteerd. Diezelfde dag waren Zelman, zijn ex-vrouw Chaja, zijn nieuwe vrouw Fani en zijn dochter Rachel gevlucht. Ze lieten vrijwel alles achter, maar Rachel had zich aan de viool en haar regenjas vastgeklampt toen ze samen in de achterbak van de vrachtwagen zaten die op weg ging naar de Franse grens. Na een lange en martelende tocht werd Parijs hun nieuwe thuis, een stad waarvan de vijandige schoonheid de nieuwkomers ervan verzekerde dat ze ertoe deden.

Zelman huurde een zolderkamer en het vreemde, vierkoppige gezin leefde van zijn werk als kapper, tot Frankrijk zich overgaf aan Duitsland. Ze sloten zich aan bij de honderdduizenden Parijzenaren die ervandoor gingen via de drukke straten die naar het zuiden leidden. De meeste vluchtelingen gingen op weg naar Bordeaux, maar Rachels gezin sloeg af naar Valence en vandaar naar het kleine, provinciale Alba-la-Romaine. De Romeinse wortels van het dorp werden zichtbaar in de stenen brug en het oude theater, een van de best bewaarde in Frankrijk. Rachel hield van de eenzaamheid van de ruïnes aan de buitenrand van de stad, en dan vooral van het theater, dat door de eeuwen heen zoveel blijdschap en verdriet had gezien.

Die ochtend was het meisje verdrietiger dan anders. Gendarmes waren bij zonsopkomst haar vader komen halen. De afgelopen maanden was de situatie zienderogen verslechterd. Eerst hadden de autoriteiten Zelman verboden om niet-Joodse klanten te helpen en daarom was hij langs de deuren gegaan om zijn kappersdiensten aan te bieden. Daarna was het hem verboden om hun wijk te verlaten. De winter was bijna ondraaglijk geweest voor hun gezin. Zonder geld voor brandhout of kolen vormden dekens hun enige bescherming tegen de kou. Uiteindelijk was Zelman die ochtend bij hen weggehaald om aan het werk te worden gezet in de oorlogsmachine van de nazi's.

Het gezicht van haar vader was getekend geweest door wanhoop toen hij werd weggeleid: zijn ogen neergeslagen van angst, zijn gezicht bedekt door een zwarte baard die haartje voor haartje grijs begon te worden en door rimpels die heel zijn voorhoofd bedekten en zijn donkere, expressieve ogen leken te doen wegzinken. Zijn laatste woorden klonken nog na in Rachels oor. *'Raak die viool niet kwijt. Blijf spelen. Elke keer dat je speelt, weet je dat ik in de buurt ben.'*

En toch voelde Rachel zich zo alleen. Haar klasgenootjes praatten niet meer tegen haar, inclusief Ana, ooit haar harts-

vriendin, die Rachels droom deelde om ooit een beroemd concertvioliste te worden.

Rachel haalde het instrument tevoorschijn. Hij was nog steeds een beetje groot voor haar, ondanks dat ze al acht was. Ze nestelde hem onder haar kin en nam plaats op de trap waar honderden jaren geleden het geluid van harpen en trommels het tempo van de daar opgevoerde toneelstukken hadden bepaald. Rachel sloot haar ogen en liet zich door de muziek meevoeren naar een verre plek, waar niemand haar kon kwetsen. De tonen die zachtjes met de wind mee zweefden, werden een gebed, een smeekbede voor haar vader, voor alle vaders die hun gezin moesten verlaten, een wens dat ze spoedig zouden terugkeren.

De muziek stal de magie van het omringende vogelgezing en Rachels gesloten oogleden waren niet bestand tegen haar tranen. Haar moeder had eens gezegd dat degenen die tranen zaaiden, op een dag met vreugde zouden oogsten en met jubelende kreten zouden terugkeren. En dat er verdriet was dat tot blijdschap leidde, dat mensen sterker maakte en in staat stelde om zich te verplaatsen in de mensen die moesten lijden. Maar ‘op een dag’ leek nu erg ver weg en Rachel voelde alleen maar een oneindige droefheid en angst.

Deel 1

Een klein inferno

1

Thesis

Lyon

20 september 1992

Er waren vijf jaar verstreken sinds de breed in de pers uitgemeten rechtszaak tegen Klaus Barbie, die bij velen bekend stond als ‘de Slager van Lyon’, een episode die Frankrijk maar al te graag wilde vergeten. De wereld veranderde snel. Het IJzeren Gordijn was drie jaar daarvoor neergehaald en de oude gevangenis waarin de nazi zijn straf had uitgezeten, was nu van zijn irritante aanwezigheid verlost. Met de dood van Barbie, een jaar geleden, haalden heel wat voormalige collaborateurs opgelucht adem. Het verleden kon terug naar waar het vandaan kwam – de vergetelheid.

Valérie ging op weg naar de Jean Moulin Lyon 3 Universiteit. De monumentale façade was donker van het roet. Ondanks dat de rechtenfaculteit de naam van een Franse verzetsstrijder uit de Tweede Wereldoorlog droeg, wist iedereen dat het een bastion van extreemrechts en antisemitisch gedachtengoed was. Valérie was van plan om haar onderzoek op de deportatie van Joden uit Lyon naar Duitsland te concentreren.

Ze had een afspraak met Jean-Dominique Durand, professor Hedendaagse Geschiedenis en een fervent verdediger van het behoud van de geschiedenis van de Franse Joden.

Valérie begroette de professor en nam plaats aan een tafel in de kantine van de universiteit.

‘Heel erg bedankt dat u me wilde ontvangen, professor. Ik wil heel graag de geschiedenis van de Franse Joden bestuderen, maar ik kan niemand vinden die mijn proefschrift wil begeleiden.’

Jean-Dominique keek om zich heen om te zien of er misschien mensen meeluisterden. Extreemrechts was in opkomst en de rechtenfaculteit was een verzamelplaats voor fascistten. ‘Ik zal je op elke mogelijke manier helpen,’ reageerde hij.

‘Goed, waar moet ik beginnen?’ vroeg Valérie, terwijl ze haar schouders ophaalde en glimlachte. Ze was mooi en had donkere, levendige ogen. Haar slanke postuur ging in ruim zittende kleding gehuld.

‘Het is een nogal breed onderwerp. Je zult het wat moeten beperken.’

Valéries blik dwaalde af toen ze nadacht. In eerste instantie had ze Klaus Barbie willen bestuderen en ook zijn rol bij de deportatie van Joden uit Lyon, maar nu, na enkele weken van alles over dat onderwerp te hebben gelezen, voelde ze zich meer aangetrokken tot onderzoek naar het lijden van Joodse kinderen door de deportaties.

‘De kinderen...’ mijmerde ze.

Er verscheen een frons op Durands voorhoofd, die haar gedachtestroom probeerde te volgen. ‘Welke kinderen?’

‘De Joodse kinderen. Dat is wat me echt interesseert. Ik begrijp niet hoe een regime kan besluiten om onschuldige kinderen uit te roeien.’

Het was de beurt aan de professor om zijn schouders op te halen. ‘Barbarisme is de meest primitieve staat van de mens. Hegel en andere filosofen waren ervan overtuigd dat de mensheid op weg was naar een tijdperk van welwillendheid en dat die vooruitgang niet te stoppen was. Marx en Darwin konden zich vinden in die positieve zienswijze, maar na twee wereldoorlogen, enkele pandemieën en economische

crises, kunnen we vandaag de dag niet meer beweren dat de mensheid in de lift zit. Het verhaal dat door de Verlichting werd verspreid, is niet houdbaar, en het nazisme en Sovjet-communisme zijn daar het beste bewijs van.'

Valérie knikte en zei: 'Wat dacht u ervan als ik onderzoek zou doen naar wat er met de kinderen van Lyon is gebeurd?'

'Dan raad ik je aan om te beginnen bij *Le Centre de Documentation sur la Déportation des Enfants Juifs de Lyon*. Dat is een archief met documentatie over Joodse kinderen en jeugd die uit Lyon zijn gedeporteerd. Dat is in 1987 opgezet, tijdens de rechtszaak van Barbie, om alle bestaande gegevens te verzamelen die met de deportaties te maken hadden, van 1942 tot en met 1944.'

Valérie schreef de details op. Het was niet veel om mee te beginnen, maar ze zou in dat centrum waarschijnlijk wel meer vinden waar ze iets mee kon. Ze had het gevoel dat de weg die voor haar lag, niet makkelijk zou zijn. Te veel mensen wilden deze schandelijkste periode uit de Franse geschiedenis vergeten, maar ze was vastbesloten om desnoods offers te brengen om de herinnering aan die kinderen niet verloren te laten gaan.

Een mysterieuze lijst met namen vormt de start van een jarenlange zoektocht

Frankrijk, 1992. Studente Valérie Portheret onderzoekt de oorlogsmisdaden van 'de slachter van Lyon', Klaus Barbie, wanneer ze plots stuit op een lijst met 108 namen. Deze namen behoren toe aan Joodse kinderen die in de Tweede Wereldoorlog naar kosthuizen zijn gesmokkeld om aan de nazi's te ontsnappen. Gegrepen door hun lot is Valérie vastbesloten om uit te zoeken wat er met hen is gebeurd.

In een land dat de Holocaust liever vergeet komt Valérie veel tegenstand tegen, maar ze weigert op te geven. Gaandeweg komt ze achter de hartverscheurende werkelijkheid van ouders die een verschrikkelijke beslissing moesten nemen om hun kinderen te redden. Wat begon als een scriptieonderzoek zal het leven van Valérie en de mensen die zij tegenkomt voorgoed veranderen.

Mario Escobar studeerde geschiedenis en schreef al diverse boeken over de Tweede Wereldoorlog. Met *De vergeten namen* volgt hij het waar gebeurde verhaal van Valérie Portheret die vijftientig jaar lang zocht naar de kinderen achter deze namen. Eerder verschenen van zijn hand onder meer *Het schoolje van Auschwitz* en *De kraamkliniek*.

NUR 302

ISBN 9789029738194

9 789029 738194

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT